

FAKTA | Utbildning & skola

TEMA | UTBILDNING
Rafaela Persson

Ett gäng tiondeklassare i Khilaliskolan, Sar-i-Rustaq, Takharprovinsen. Skolan är en av SAKs modellskolor.

SAK har jobbat med skolor i

En av SAKs kärnverksamheter är arbetet inom utbildning. Så har det varit i decennier och så är det fortfarande. Förutsättningarna ändras ständigt vilket innebär att SAK hela tiden måste anpassa sig till nya situationer. Men de övergripande målen för verksamheten handlar alltjämt om ökad tillgänglighet till utbildning för afghanska barn och ungdomar och förbättrad kvalitet på undervisningen. Utbildningsarbetet bedrivs inom tre huvudsektorer: Grundskoleundervisning, undervisning inom civila samhället samt kapacitetsutveckling. Amin Mayel, utbildningsansvarig vid SAKs kontor i Kabul reder ut begreppen.

Text: Amin Mayel

Översättning: Markus Håkansson

Amin Mayel är chef för SAKs utbildningsprogram och arbetar på kontoret i Kabul.

SAKs arbete inom grundskoleundervisning syftar till att låta barn i grundskoleålder (klass 1-9) gå i skolan. Särskilt fokus läggs på den fattiga landsbygden. SAKs bidrag till Afghanis-

tans utbildningsväsende ligger i linje med såväl den strategiska plan som initierats av utbildningsdepartementet som FN:s millenniemål för utbildning. För att möta dessa mål har SAK de senaste åren dragit igång olika program inom grundskoleundervisning på landsbygden. Och utvecklingen går framåt. Fler barn än tidigare går idag i skolan. Detta som ett resultat av SAKs och andra organisationers ensträdda och viktiga arbete.

Byskolor

Många afghanska barn har långt till skolan. Man tvingas ofta gå kilometer, ibland mil, enkel sträcka för att ta sig dit. Föräldrarna vågar ofta inte ens släppa iväg sina barn på dessa långa, strapatsrika och ibland farliga vägar. Därför initierades arbetet med så kallade byklasser (Community Based Education). Konceptet är enkelt: Barn ska aldrig behöva gå mer än tre kilometer för att komma till skolan. SAK har arbetat med byskolekonceptet sedan 2006 och har i skrivande stund etablerat 1 238 klasser. Här går 34 000 barn i skolan (53 procent är flickor). Men egentligen är det inga skolor om man med det menar en byggnad ämnad för undervisning med flera klasser och barn i olika åldrar. Det är snarare klasser inhysta i en för ändamålet lämplig byggnad.

Rafaela Persson

De här killarna går i sjuan i SAKs modellskola Hazrat Sultan, utanför staden Kunduz i provinsen med samma namn.

Afghanistan sedan 1984

Det kan till exempel vara i någons hem eller i byns moské. Undervisningen i sig sätts i främsta rummet och SAK bistår med skolmaterial (böcker, pennor, anteckningsblock), utbetalning av lärarlöner och fortbildning i ämneskunskap och metodik för lärare. SAK gör också återkommande skolbesök och uppföljning av hur arbetet fortskrider medan bybefolkningen själva, i samråd med SAKs så kallade skolkommittéer, står för till exempel uppförandet av nya ”riktiga” skolbyggnader och borring av dricksvattenbrunnar i anslutning till skolan.

Flickannex

För att säkerställa allas, det vill säga även flickors, rätt till utbildning driver SAK särskilda flickannex i de områden där inga flickskolor finns. Totalt stöder SAK 81 flickannex i tre provinser. Här undervisas omkring 14 000 flickor. I övrigt får flickannexen samma typ av support som byskolorna (läs mer om flickors utbildning på nästa uppslag).

Modellskolor

En av de största utmaningarna med arbetet är undervisningens kvalitet. SAK driver på den afghanska regeringens uppdrag ett antal (för tillfället 45 stycken) så kallade modell-

skolor. Dessa skolors kanske främsta syfte är, som namnet indikerar, att stå modell för andra skolor i närområdet, inkluderat byskolor och flickannex inom både låg- och högstadiet samt gymnasiet. Eleverna på modellskolorna åtnjuter god service i form av till exempel välutrustade klassrum, bibliotek, laboratoriesalar och datorer – ofta med internetuppkoppling. På SAKs modellskolor går cirka 55 000 elever (35 procent är flickor). Ett 40-tal modellskolor har inom ramen för SAKs vänskoleprojekt även vänskolor i Sverige och Storbritannien (läs mer om vänskoleprojektet på sidan 28).

Civila samhället

Att aktivera människor att delta i återuppbyggandet av landet är centralt för allt utvecklingssamarbete. I detta fall innebär det att mobilisera bybor så att de spelar en aktiv roll i byggandet av skolor och deltar i utvecklingen av utbildningssektorn. Det lyfter utbildningsdepartementet fram i den strategiska plan som finns för utbildning. Särskilda utbildningskommittéer på bynivå blir en länk mellan modellskolan, SAKs skolkonsulenter och de lokala utbildningsmyndigheterna i området. I och med den solida förankringen på bynivå kan SAKs skolor fortsätta att hålla öppet för sina elever även i områden som präglas av osä-

► kerhet, i vissa fall inklusive områden som är talibankontrollerade.

Kapacitetsutveckling

Vad eleverna faktiskt lär sig är förstås direkt beroende av kvaliteten på undervisningen, det vill säga utformning av skolmaterial och lärarnas kompetens. Ett av de överskuggande problemen i afghanska skolor generellt har länge varit bristen på lärare och då särskilt kvinnliga. SAKs lärarutbildning syftar förstås till att höja kvaliteten på undervisningen och här ryms förutom ren ämneskunskap och metodikundervisning också mer specialistutbildningar såsom engelska, data- och laboratoriekunskap samt rektorsutbildningar. Sedan 1992 har SAK utbildat 21 000 lärare. SAKs arbete för lokala skolmyndigheter involverar de anställda direkt i planeringsstadiet, förser kontor med datorer, installerar internet etc. Master Programme for Afghan Educators är ett exempel på där SAK tagit täten. Det syftar till kapacitetsutvecklande och institutionsbyggande för afghaner nationellt. Programmet som startade 2008 har för närvarande 23 trainees bestående av anställda vid utbildningsdepartementet och SAK.

Framtiden

SAK kommer att fortsätta utveckla de byggstenar som bäst tjänar landets utbildningssystem på lång sikt med institutions- och kapacitetsbyggande insatser snarare än ren så kallad ”service delivery”, det vill säga själva implementandet av undervisningen samt byggandet och driften av skolor.

SAKs utbildningsenhet vid Kabulkontoret sjösatte nyligen en tvåstegsplan för att ytterligare förbättra kvaliteten

på undervisningen. I ett första steg kommer SAK att utveckla ett antal nya koncept, till exempel ett minimikrav för elevernas kunskaper, särskilda utbildnings-”kit” för lärare (innehållandes material och riktlinjer för hur man bedriver en kvalitativ undervisning), utbildning av skolkonsulenter, utbildningsplan, riktlinjer för utvärdering av modellskolor samt att kunna tillgodose behoven för särskilt välpresterande elever. Det andra steget blir att implementera dessa steg.

Planen innefattar även utökat samarbete med andra enheter vid Kabulkontoret vilket till exempel skulle tillföra komponenterna mänskliga rättigheter, genus och jämställdhet samt frågor rörande hiv/aids till utbildningsarbetet.

Utmaningar

Behoven är enorma och motsvarar inte den kapacitet och de resurser SAK har till sitt förfogande. Den utbredda bristen på kvalificerade lärare, särskilt kvinnliga, utgör en annan stor utmaning. Utbildningsdepartementet har svårt att överta byskolor och flickkannex i den takt som det är tänkt och som fastslås i gällande riktlinjer. Det är svårt att finna tillförlitliga siffror vad gäller till exempel hur många barn i skolålder det finns i Afghanistan. Den senaste uppskattningen från utbildningsdepartementet talar om 11,5 miljoner barn i skolålder, av varav 6,2 miljoner går i skolan. Detta innebär att alltså att 5,3 miljoner afghanska barn i skolåldern inte går i skolan.

SAK ser tydliga resultat i sitt utbildningsarbete. Det samma kan sägas för situationen i hela landet. Det går åt rätt håll, ingen tvekan om det, men vägen till målet – att alla barn i Afghanistan går i skolan – är både lång och krokig. Vi måste ha tålamod och fortsätta att jobba! •

Magnus Forsberg

“Bristen på lärare, särskilt kvinnliga, utgör en stor utmaning”, skriver textförfattaren Amin Mayel som är utbildningschef på SAKs kontor i Kabul.